

The Documentary Discourse in the Novel "The Great Madness" by the Zionist Writer Avicdor Hamiri

Assist. Prof. Ali Mohammed Rasheed

University Of Baghdad , College of Languages , Department of Hebrew.

ali2016@colang.uobaghdad.edu.iq

Copyright (c) 2024 (Asst. Prof. Ali Mohammed Rasheed (Ph.D.)

DOI: <https://doi.org/10.31973/b2stxj54>

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution 4.0 International License](#).

Abstract:

This research aims to define the documentary discourse analysis in the novel "The Great Madness" by the Jewish writer Avikdor Hamiri, which is one of the first novels within this literary genre, whether at the level of world literature or modern Hebrew literature. This new type of novel appeared after the First World War; It has received wide resonance in the international literary circles; This is a result of documenting the remnants of the war of destruction, devastation and millions of victims. This type of novel is based on documentation and historical fiction. This research is divided into two chapters, the first chapter dealt with "the concept of documentation", "the history of the documentary novel", and "the biography of the writer". As for the second chapter, the research defines and analyzes the novel and the role of the discourse of documentation in its selection and then discusses its social dimension, and explains that the social events that preceded the outbreak of the First World War, which were dominant over society, such as the discourse of preparation for war and revenge against enemies and colonialism. In the analysis of the novel, the impact of the dominant discourse, which is the discourse of war, appeared in the formation of wrong and even dangerous social trends among people, starting with the emergence of encouraging currents to wage war and educating people to prepare for it, ending with throwing innocent citizens into war and death. The researcher reached a conclusion that the writer Avikdor Hamiri is the first to write this type of novel, and thus preceded the writers Truman Capote, Norman Mailer, John Berendt and Don DeLillo in this field.

Key words: Documentary novel, Avikdor Hamiri, The Great Madness.

الخطاب الوثائقي في رواية "الجنون العظيم" للكاتب الصهيوني افيكدور همئيري

أ.م. علي محمد رشيد

جامعة بغداد - كلية اللغات - قسم اللغة العبرية

ali2016@colang.uobaghdad.edu.iq

(مُلخَصُ البَحْث)

يهدف هذا البحث إلى تعريف تحليل الخطاب الوثائقي في رواية "الجنون العظيم" للكاتب اليهودي افيكدور همئيري، والتي تعد من الروايات الأولى ضمن هذا النوع الأدبي سواء على صعيد الأدب العالمي أو الأدب العبري الحديث. وهذا النوع من الرواية الجديد قد ظهر بعد الحرب العالمية الأولى؛ قد تلقى صدى واسع في الأوساط الأدبية العالمية؛ وذلك نتيجة لتوثيقه مخلفات الحرب من دمار وخراب وملايين الضحايا. ويستند هذا النوع من الرواية على التوثيق والرواية التاريخية. ينقسم هذا البحث إلى فصلين، تطرق الفصل الأول إلى "مفهوم التوثيق"، و "تاريخ الرواية الوثائقية"، و "السيرة الذاتية للاديب"، أما الفصل الثاني يقوم البحث بتعريف وتحليل الرواية ودور خطاب التوثيق في إختيارها ثم مناقشة البُعد الإجتماعي لها، ويوضح أن الأحداث الإجتماعية التي سبقت قيام الحرب العالمية الأولى، والتي كانت المسيطرة على المجتمع، مثل خطاب الاستعداد للحرب، والثأر من الأعداء والاستعمار.

وفي تحليل الرواية تجلى أثر الخطاب المسيطر، وهو خطاب الحرب في تشكيل اتجاهات اجتماعية خاطئة بل خطرة لدى الناس بدءاً من ظهور تيارات مشجعة لشن الحرب وتثقيف الناس بالاستعداد لها وصولاً إلى قذف المواطنين الأبرياء في الحرب والموت. وتوصل الباحث إلى إن الأديب افيكدور همئيري هو أول من كتب هذا النوع من الرواية، ويكون بذلك قد سبق الأديباء ترومان كابوتي، ونورمان ميلر، وجون بيريندت، ودون ديليلو في هذا المجال.

كلمات مفتاحية: الرواية الوثائقية، افيكدور همئيري، الجنون العظيم.

השיח התיעודי ברומן " השגעון הגדול" של הסופר הציוני אביגדור המאירי
 עוזר לפרופ': עלי מוחמד רשייד
 אוניברסיטת בגדד – פקולטת השפות
 מחלקת השפה העברית
 תקציר

מחקר זה נועד להגדיר את ניתוח השיח התיעודי ברומן "השגעון הגדול" של הסופר היהודי אביגדור המאירי, רומן זה שנחשב הראשון בז'אנר זה בספרות העולמית או בספרות העברית החדשה. ז'אנר זה שהופיע אחרי מלחמת העולם הראשונה, קיבל הד מרוחב בספרות העולמית, מפני שהוא מתעד את תוצאות המלחמה מחורבן והרס ומליוני קורבנות. סוג רומן זה מסתמך על התיעוד ועל הרומן ההיסטורי. מחקר זה מחלוק לשני חלקים, הפרק הרשון מתייחס ל"מושג התיעוד", "תולדות הרומן התיעודי" ו"אוטוביוגרפיה של הסופר" בפרק השני, המחקר מזהה ומנתח את הרומן ותפקידו של שיח התיעוד בבחירתו, ואז הדיון בממד החברתי בו, והוא מציג את האירועים החברתיים שקדמו למלחמת העולם הראשונה שהיו שולטים בחברה, כמו נאום ההכנה למלחמה ונקמה באויבים ובקולוניאליזם. בניתוח הרומן ניכרה השפעתו של השיח הדומיננטי, שהוא שיח המלחמה, בהיווצרות מגמות חברתיות שגויות, אולי מסוכנות. החל מהופעתם של זרמים המעודדים לנהל מלחמה ולחנך אנשים להתכונן אליה, להשליך אזרחים חפים מפשע למלחמה ולמוות. וחוקר הגיע למסקנה שהסופר אביגדור המאירי היה הראשון שכתב רומן מסוג זה, וכך הוא הקדים את הסופרים טרומן קפוטה, נורמן מילר, ג'ון ברנדט ודון דליו בתחום זה.

מלים מפתח: הרומן התיעודי, אביגדור המאירי. השגעון הגדול

הקדמה

לאור מהפכת המידע והטכנולוגיה, הספרות ביקשה לפרק צורות מסורתיות וליצור צורה שתוכל לייצג את המציאות ולתעד אמת חברתית, ולהשיג את היכולת לשרוד ולהתחדש מול התחרות מצד התקשורת והטכנולוגיה המודרנית בהעלאת שפע המידע; ואז הופיע בספרות מגמה תלויה בתיעוד, המשלבת את שתי היעדים הקוגניטיביים והניסויים הנקראים (רומן תיעודי), שתלוי בהכנסת מסמכים מקוטעים ממקורות מידע למרקם הטקסט הנרטיבי. ישנן צורות רבות של מסמכים אלה ומשתנות בין קטעי עיתונים, הערות, מכתבים, ספרים, מחקרים היסטוריים,

מסמכים ממשלתיים, מפות, תצלומים ואמנות פלסטית. הסופרים אוספים ומסדרים אותם באמצעות טכניקת הקולאז'.

הרומן (התיעודי) נחשב צורה שהתפתחה משני יובלים עיקריים: הרומן ההיסטורי והרומן הריאליסטי. כותבי הז'אנר הזה השתמשו בטכניקות ומאפיינים של אמנות קודמת בפיתוח הכלים שלהם; לאפשר להם לערבב בין המסמך למבנה הנרטיבי באופן שאינו פוגע בשייכות הטקסטית שלהם לז'אנר הנרטיבי, ובמקביל מאפשר להם להשיג את יעדיהם ולגבש את חזונם. עושר הידע הביבליוגרפי בולט גם כשאנו דנים בנושא התקבלות יצירות המאירי, נושא שהפך בשנים האחרונות למעין תת-דיסציפלינה בחקר הספרות העברית החדשה. נבחנות מידות ההתקבלות של סיפורי המלחמה הקצרים, של שירי המלחמה שלו ובמיוחד של "הרומנים התיעודיים", השגוען הגדול, שעניינו אכזריות החיים וזוועותיהם בזמן המלחמה, ובגיהנום של מטה, שעניינו חייו של המאירי בשבי הרוסי, שכאמור היו הסיבה העיקרית לפרסומו בקרב קהל הקוראים העברי בארץ ובחוץ לארץ. במיוחד ראוייה לציון החשיפה "הבלשית" בעניין הצלחת תפוצת במערב אין כל חדש לאריך מריה רימארק.

הסיבות לבחירת הנושא: -

- פריחת הכיוון התיעודי ברומן; עד שזה הפך לטרנד נרחב.
 - ההתענינות בסוג חדש מסוגי הרומן.
- סקירה ספרותית:
- אבנר הולצמן, [אביגדור המאירי וספרות המלחמה](#), תל אביב: מערכות, ההוצאה לאור, 1986.
 - אבנר הולצמן, הזהב וסיגיו: בין ביאליק לאביגדור המאירי, ירושלים, [הלל לביאליק](#), 1989.
 - ולנטינה אלישבע, המהפכה הטכנולוגית והספרות, תרגום עבד אל חמיד סלים, רשות הספרים הכללית המצרית, 1989.
 - דיוויד לודג', התיעודית החדשה, מגזין קהיר, קהיר, מס' 10, 1997.

שאלת המחקר:

- מדוע התפתח סוג זה דווקא בשנים הללו?

- מה גרם להתפלגות החדשה של האנרגיה הנרטיבית? אילו צרכים – ואולי חללים – מבקשים הטקסטים האלה למלא?

מטרת המחקר :

מטרת המחקר נועדה לבסס על מאפייני הרומן התיעודי ולנתח את היובלים וההשפעות שתרמו ליצירתו וברר את הסיבות לשגשוגה והתפשטותה בספרות העולמית, ולמד את השפעת תופעת התיעוד על הבנייה האמנותית תוך הפעלת שיטת הניתוח התיאורית וגם להוכיח שהמאירי הקדים את סופרי העולם בז'אנר זה. תפוצת השגעון הגדול והצטדקויותיו החוזרות ונשנות של אביגדור המאירי, המוצדקות כשהן לעצמן, שפרסום השגעון הגדול קדם בכמה שנים לפרסום ספרו של דימארק.

שיטת המחקר

היא אנליטית מפני שאנו מטפלים בניתוח תמונות שגדושות בסמלים ורמזים וכוללות השראות למשוך את הקוראים ולהשתלט על רגשותיהם.

חומר ואובייקט

חקרנו ברומן " השגעון הגדול " והשיטה התיעודית שבו.

פרק א' – הרומן התיעודי – תולדות , מאפיינים .

כשאנחנו אומרים "הרומן התיעודי", אנו משתמשים בשתי מילים הנושאות קונוטציות שעשויות להיראות סותרות. ההרמוניה שלהם עשויה להצביע, באופן נסתר, על היצירה המסומנת באותה יכולת היא מאמץ לתעד עובדות, תאונות ואירועים בהם המימד האמנותי נעדר, אם אין לו ערך אמיתי. בסופו של דבר, מדובר בסך הכל בעד או במסמך היסטורי או לשוני, ללא דופק לחיים האמנותיים, אשר נופל בתוך הרצון למסגר עובדות, ולתעד אותן באופן היסטורי בלבד. באשר לרומן התיעודי, אליו אנו מתייחסים, זהו מבנה קוגניטיבי ונפשי, שממוסגר מבחינה אסתטית בתוך מבנה נרטיבי מקיף יותר, שמטרתו הנאה אמנותית ואסתטית ולהשיג את הממד הפואטי שכולל את הסרט התיעודי והאירוע באמצעות היישור בין ההיסטוריון לסופר.

תיעוד בספרות: מסמכים: (documents) כל מה שנשמר מכתבים, ציורים, או כתבי עת אודיו בעלי חשיבות רשמית או היסטורית) (المهندس، ١٩٨٤، עמ' ٢٩٠) (המסמך document) מוגדר ככתיבה המציינת מידע הקשור לנושא ספציפי, כגון מסמכים היסטוריים ומשפטיים, בכל מדינה)) (محمد، ١٩٩٣، صفحة ٢٩٠)

תיעוד: (זהו ציטוט של טקסטים שמקורם, המתייחס למקורות מהימנים כדי לתמוך בדעתו של המבקר והחוקר) (חلمي.ב., 1988, صفحة 145). (ומכיוון שהמדעים עוסקים בבני האדם שהוא תחום הספרות, אז הספרות החלה בהרחבה במדע המחפש, או למען אדם זה, ספרות כמסמך: בתקופה מאוחרת ((המדע התחיל להתעניין בספרות, ומבחינתו הוא מסמך חברתי והיסטורי לתקופה שהוא כותב עליה בסיפורי טולסטוי, צ'כוב וגורקי, מסמכים חברתיים, היסטוריים ופוליטיים של התקופה שאיתה) (الله، 2002, עמ' 144)

קיים קשר הדוק בין ספרות להיסטוריה ((במאה התשע עשרה הספרות וההיסטוריה נחשבו לענפים של עץ ידע אחד שביקשו להסביר חוויות חיים במטרה להנחות ולהעלות את האדם). לאחר מכן בעקבות ההפרדה ביניהם שהובילה להפרדה בין מחקרים היסטוריים לספרות. עם זאת, קווי דמיון נותרו ביניהם, מכיוון שגם הרומן ההיסטורי וגם ההיסטוריה שואבים את החומר שלהם מהמציאות, והם מסתמכים גם על טקסטים חיצוניים שמהם הם שואבים אירועים ועובדות היסטוריות (لوکاش، 1973, صفحة 240)

עם התפתחות החברה וצמיחת המעמד הבינוני הופיע הרומן האמנותי, והרומן ההיסטורי עבר נקודת מפנה לאחר מלחמת העולם השנייה. זה הניע את הדור שלאחר המלחמה לכתוב את הרומן ההיסטורי כדי להביע תחושה לאומית, ((זה לא היה מקרי שהסופרים שיצרו את הרומן ההיסטורי הבוגר מבחינה אמנותית הם מדור הסופרים החלוצים, הבונים ואלה שהלכו בעקבותיהם, שהלכו בדרכם של חלוצים, קיבלו השראה מצעדיהם והצליחו להימנע מהיבטים של מגבלות וחסרונות בבנייה הנרטיבית)) (بدر، د.ت، صفحة 73)

את העניין המועט של המחקר והביקורת במאפיינים הספרותיים והרטוריים של הספרים הללו אפשר לתלות מן הסתם בחוסר העניין של המחקר והביקורת בספרי תעודה ככלל, אבל את היחס בין טקסטים ספרותיים לטקסטים שנחשבים לא-ספרותיים עדיין אפשר להמשיל ליחס בין השמש ללווייניה. מאז שנות השמונים של המאה העשרים אמנם נכתבים בעברית יותר ויותר ספרים תיעודיים מסוגים שונים, ומספרם רק גדל והולך, אבל מתברר שהספרות התיעודית העברית על כל ענפיה כמעט לא נחקרה? חוקרים רבים של ספרות עברית סבורים שספרות תיעודית איננה ספרות יפה ולכן איננה ראויה להיות מושא למחקר ספרותי (טורצקי, 2017, עמ' 9)

ואולם הרחקת הספרות התיעודית מתחומה של הספרות היפה מתבססת כמדומה על זיהוי מוטעה של הספרות ה"יפה" או ה"אמנותית" עם הספרות הבדיונית. שהרי אם ספרות "יפה" מוכרחה להיות בדיונית, כי אז ספרות תיעודית איננה יכולה להיחשב "יפה". מיונים מעין אלו הם בכירור תלויי תרבות. מנחם ברינקר מסביר במאמרו "תיעוד ואמנות בספרות" שהזיהוי הרווח של ספרות יפה עם ספרות בדיונית מקורו במיון המקובל בארצות האנגלו-סאקסיות. לדבריו, בחנויות הספרים, ברשימות רבי-מכר ובפרסומות בעיתונים בארצות אלו נהוג להבחין בין fiction ל-nonfiction, וכיוון שרוב ספרי ה-fiction הקנוניים הם ספרות אמנותית ורוב ספרי ה-nonfiction הקנוניים הם ספרי תיעוד, מדע או הגות, ההבחנה בדיוני/לא-בדיוני מוחלפת בהבחנה ספרות יפה ספרות עיונית (טורצקי, 2017, עמ' 11)

מאפייני הרומן התיעודי:

יש להתחיל מהמאפיינים הכלליים והמשוערים המאפשרים לנו לסווג יצירה ולתאר אותה כיצירת תיעודית. זה מופיע באמצעות הסתמכות על עבודה, באופן כללי, על אירועים פרטיים או ציבוריים, פרטניים או קולקטיביים, סובייקטיביים או אובייקטיביים. שפע זה ומגוון אירועים בלתי מוגבל גורמים לכל ייעוד של עבודת ההקלטה להתמודד עם קשיים רבים. למרות קשיים אלה, ניתן לזהות שלושה סוגים:

- 1- רומן תיעודי הקשור לאירועים פוליטיים, חברתיים והיסטוריים.
- 2- רומן תיעודי הקשור לאירועים אישיים וסובייקטיביים.
- 3- רומן דוקומנטרי המלווה או קשור לאירועים והגיגות שונות (שיטפונות, ניצחונות, מלחמות ואירועים דומים...). (ایفاشيفا، 1985، صفحة 74)

הרומן התיעודי והז'אנרים האחרים:

הרומן ההיסטורי אינו רומן דוקומנטרי, אלא הוא נותן ביטוי לעקרונות החברתיים מוסריים גם אם הדבר כרוך בסטייה מן התיעוד ההיסטורי, הבדל זה בין נאמנות היסטורית-ממשית אל השלימות לבין ההיסטוריה המדומה של מהימנות העובדות הבודדות חל במידה שווה על הרומן כמו על הדראמה. אך כפי שפיתחנו לא פעם את רעיוננו בפרטות, "שלימות" זו ברומן פירושה השתקפות של עובדות חיים אחרות לעומת הדראמה. ברומן נחוצה נאמנות במסירת תנאי הקיום החומריים של תקופה מסוימת ונימוסיה ובמסירת ההרגשות והמחשבות הנובעות מהם. ברומן פירוש הדבר הצמדות למומנטים היסטוריים מיוחדים של תקופה, יותר מאשר

דראמה. אך לעולם אין פירושו הצמדות לעובדות היסטוריות בעלמא (חבר, 2013, עמ' 107)

הרומן התיעודי והאוטוביוגרפיה: החיים האישיים בכלל מבולבלים ושזורים באירועים ורגשות, האוטוביוגרפיה שנכתבה בין שני כריכות הספר היא יצירה שנבנתה באופן אמנותי כדי לשכנע את הקורא במה לקרוא; מה גם שהדגש העיקרי בספרים אלה מצוי ביצירה ולא ביוצר. ניסיון מיוחד במינו, הממחיש איזה פוטנציאל דרמטי חיוני טמון בסיפור חייו של הסופר, לכן הביוגרף שנקט בבחירה הנושאים, כלומר אין ביוגרפיה אמיתות אובייקטיבית, ואם הוא טוען זאת, אז כאשר הכותב בוחר באירוע אחד ומזניח אחר, על ידי בחירתו הוא מסתובב ממה שאנחנו לקרוא לאמנות הוידוי. כי אירוע מסוים כאשר הוא מספר מחדש, האירוע נרשם במוחו או בזכרונו של הכותב כאשר הוא כותב כפי שהוא, והוא אינו יכול לשחזר את כל הרגשות, השוליים וההשפעות שליוו את אותו אירוע. הנה בא תפקידו של דמיון בשחזור (לוקאש, 1973, עמ' 273)

כמו כן יש צורך להבחין בין הביוגרפיה (התיעודית) לבין הביוגרפיה, בין אם היא אישית או הטרוסקסואלית. הראשון הוא נרטיב היסטורי נוקשה המוגבל למציאות היסטורית ספציפית, ואילו השני הוא טקסט ספרותי שבו מעורב האמיתי והדמיוני. זה נותן לאסתטיקה רטורית ותיאורית מרחב רחב לביטוי, ויוצר גירוי מפתה; למצוא קשר אינטראקטיבי בין המספר לנמען. אנו יכולים לציין כי אחד המאפיינים של הרומן ההיסטורי הוא בכך שהוא מנצל את האירוע ההיסטורי עם דמויותיו ושמותיו הגיאוגרפיים כדי להפוך אותו לבניין נרטיבי לתהליך הסיפורי. לפעמים הוא משחרר את הדמיון לשים את נגיעותיו ולהתערבב עם המציאות, וזה אולי מה שמדגישה הסופרת (הילארי מנטל) כשאומרת: "כל רומן – היסטורי – ברגע שהוא נגמר, אינו מסוגל להפריד בין מציאות לבדיה. זה כמו לנסות להחזיר מיונז לשמן ולחלמון ביצה. אם אתה רוצה לדעת איך הוא נוצר, שורה אחר שורה, מה שחששתי יהיה התקווה היחידה שלך לשאול את המחבר. מסיבה זו, חלק מהקוראים חושדים מאוד ברומן ההיסטורי. הם אומרים: זה מטבעו מטעה (Schirmeister, 2010, עמ' 112).

תולדות הרומן הדוקומנטרי – התיעודי בספרות העולמית
הרומן התיעודי הוא אחד מסוגי הרומנים החשובים שמשך אליו תשומת לב מאז שנות העשרים של המאה הקודמת, ואולי מאחורי עניין זה שני גורמים. הראשון

הוא הופעתו לאחר מלחמת העולם הראשונה, תוך הסתמכות על האירועים החמורים והאסונות החברתיים שהמלחמה הביאה כחומר סיפור לאחר שהספר מצא שמה שקרה במלחמה הוא מוזר ופלאי, מעבר לדמיונם של כל אחד מהסופרים. השני הוא מה שהרומן החדש בצרפת הצליח להעביר מעבר לרומן הקלאסי, הרומנטי והריאליסטי (السعافين، 1996، صفحة 45). מאחר שמלחמת העולם הראשונה הייתה חלוקה מחדש של האינטרסים הקולוניאליים בין המדינות הסותרות, הנרטיב החדש הגיב למציאות של מלחמה זו, שהציבה את האדם באזור של נישול מוחלט של חירותו ושאיפותיו הלגיטימיות, במיוחד לאחר הופעת הניאו-קולוניאליזם ותחרות מטורפת בין המעצמות הגדולות להשגת שווקים בינלאומיים, שתוצאתה הייתה הופעתה של עקרונות הגלובליזציה כל חוקי זכויות האדם הופרו. (لوکاش، 1973، עמ' 276)

הרומן החדש בצרפת היה אפוא תגובה לירידה בהתעניינות באדם ולקידום העניין בדברים באמצעות מנגנונים נרטיביים חדשים המותאמים לשינויים חברתיים חדשים. קונסטרוקטיביזם חדש הופיע מעל ומעבר לכל המנגנונים הידועים שנחשבו ישנים ותואמים למערכות החברתיות הקודמות של חברת מלחמת העולם הראשונה. לכן, הופעתו של רומן זה הייתה תוצאה של הופעתם של שינויים חדשים בחברה שהובילו סופרים לשים לב למציאות החדשה שמתעלה על המצב האנושי הרגיל בשל נגע המלחמות והאירועים החברתיים המשפיעים של מלחמת העולם השנייה והשינויים וכתוצאה מכך במפה הפוליטית והחברתית העולמית (Muir، 1993، עמ' 88).

הרומן התיעודי "מורכב מאיסוף מסמכים המתייחסים לתקופה מסוימת של זמן, נושא מסוים, או אירוע חשוב, שאליו מתייחסת קבוצת דמויות ואליו חוזרים המסמכים הכלולים בטקסט הנרטיבי, ותפקידו של המספר כמעט מוגבל לקישור מסמכים אלה. (Muir، 1993، עמ' 90)

התופעה אינה חדשה. הסתמכות הסופרים על "תאונות" כחומר גלם ליצירותיהם הבדיוניות חוזרת לספרות הקלאסית. החל מרומן "אדום ושחור" של סטנדל, שבו כל דמויות הרומן חופפות לאירועי פרשת (ברטי) שהרעידו את דעת הקהל לאחר המהפכה, וכמו כן את הרומן של פלובר "מאדאם בובארי" בהשראת תקרית שהתרחשה בסביבתו של הסופר בן יוג'ין דלמר, רופא שהיה הסטודנט של אביו של פלובר ואשתו דלפין קוטואר, שהתאבדו בגלל חובות ונטשו את אהובה, לרומן המפורסם של אלכסנדר דיומאס "לה קווינטה דה מונטה כריסטו" הרומן התיעודי

הוכיח את עצמו כמגמה האסתטית המתמשכת ביותר הפתוחה להתחדשות ולהתפתחות במשך יותר משלוש מאות שנים של ההיסטוריה העשירה שלה. יכולתו של רומן זה להתפתח מתוך המרחב הנרטיבי והנרטיבי שלו עם מבנה נרטיבי, טכניקות ופרספקטיבה, העניקה לו יכולת זו להמשיך ולחדש, באמצעות רצף אירועים זה, מריאליזם טבעי לריאליזם חברתי וריאליזם סוציאליסטי, לריאליזם קסום, שהוא תוספת חשובה שבאה מחוץ לגבולות היבשת האירופית (حماد، ۱۹۷۷، صفحة ۱۲۲)

לכן הרומן הזה, בשל אופי עיסוקיו, הנשלטים על ידי תודעתו של הסופר ודאגותיו האינטלקטואליות, הפוליטיות והחברתיות, נשאר נאמן לכיוון תיעודי ברובו, אך לא הצליח לשבור את קצוות המבנה הקלאסי שלו אלא בגבולות צרים. רומן זה היה ועודנו עומד בפני שאלת הזהות והחיפוש אחר האלטרנטיבה הנרטיבית, אשר מצילה אותו מהבלבול והחרדה היצירתית שלו, אשר מעבירה אותו משלב ההשפעה לשלב של התחדשות, יצירתיות ותוספת. אז הופעתו של רומן זה הייתה תוצאה של הופעתם של תמורות חדשות בחברה שגרמו לסופרים לשים לב לנתוני המציאות החדשה החורגים מהמצב האנושי הרגיל עקב פגעי המלחמות והאירועים החברתיים המשפיעים שנבעו ממלחמת העולם השנייה והשינויים שהתקבלו במפה הפוליטית והחברתית העולמית. (حلمي ن.، ۲۰۱۳، الصفحات ۱۱ - ۱۲)

יש הרבה סופרים שכתבו את הסיפור הזה כמו רמרק , ארנסט המינגווי , רוברט גרייבס, לואי פרדינן סלין ... ואחרים. (קידר, ۲۰۱۳, עמ' ۱۳۸ - ۱۳۹)

הרומן התיעודי בספרות העברית בספרות העברית החדשה יוצרים רבים נטלו על עצמם תפקיד מרכזי במאמצים לתעד ולתאר את ההווה היהודית במאמצה המודרני של שחרור לאומי. כבר מתחילת הדרך ניכרה התרוצצות בין מגמות שונות: השאלות המרכזיות שחזרו והועלו היו, האם על הסופרים העבריים להידרש אל שאלת התרבות הלאומית? ואם כן, מהוא הדרך הרצוי לשינוי פנימי באורח החיים של היהודים , עוד בתקופה שלפני הקמת ישראל הוגדל הביקורת השוללת את החיים היהודיים עם השאיפה לחיים בריאים וטבעיים בחברה היהודית שתוקם בישראל. ובכך הופקע מעמדם הבלעדי של הקהילות היהודיות כמקור לעיצוב ולתאר את החיים היהודיים. (מונד, ۲۰۱۴, עמ' ۵۶)

הספרות העברית החדשה, בפתיחותה למודלים המודרניים. הבדיון הספרותי וספרות הרומן התקבלו בספרות רק במחצית השנייה של המאה ה-19. ייאמר כאן

כי הדמות הכי קרובה לדמות "הצבר" האידיאלי נוצרה כבר בסוף המאה התשע עשרה, בסיפוריו של זאב יעבץ, וברומן של ברנר (מכאן ומכאן) בדמותו של עמרם. מלב לבה של ספרות העברית החדשה, המעידה על מה שהיא באמת: ספרות המעמידה במרכזה את האדם. (מונד, 2014, עמ' 58)

וגם בסיפור בימים ההם ליהודה שטיינברג. בעובדה שגם מחברים מוכרים פחות כתבו נובלות – בהם ראובן בריינין, יצחק אייזיק לובצקי ויעקב שלום קצנלנבוגן – יש כדי להעיד על חדירת מוסכמותיו הספרותיות של הז'אנר אל שולי המערכת הספרותית. פריחה ז'אנרית זו היתה פריה של מציאות תרבותית מורכבת בה חיו ופעלו יוצרי הספרות העברית בראשית המאה העשרים: שאטו רוי הומו לאוטונומיה ספרותית ואסתטית. ליצירת דו-שים של ממש נר לרגליהם, וכלה בסגנון שלא היה בו משום המשך לסגנון של הספרות העברית באירופה. רוב הכותבים הארץ-ישראליים (להוציא בעיקר את סופרי העלייה השנייה ובראשם י"ח ברנר) ככלו את עצמם במחשבה תחילה לאידאולוגיה ציונית ולעבודות הווי לאומיים, ועל כן כתבו על-פי מוסכמות תיעודית. (חבר, 2013, עמ' 170)

גם רומן זה תקע יתד נאנן בספרות העברית החדשה, מפני שאותו דחף להיות מעורב ושותף פעיל, אותו רגש חובה לגעת בליבה הלוהטת של המעשים, מאפיינים את כתיבתיהם התיעודית של הסופרים העבריים, אך גם את יצירתהם האמנותית, הניזונה כאמור מהתנסויותיהם האוטנטיות. לכאורה גם יצירתו של ברדיצ'בסקי, הממשיך מבחינות רבות את הנטיה התיעודית של קודמיו, הוא חלק מספרות הירידה (התלוש) (הולצמן, הספר והחיים – מסות על מיכה יוסף ברדיצ'בסקי, 2013, עמ' 22)

דמות "הצבר", שספרות תש"ח, כביכול, יצרה אותה, היא המצאה מאוחרת של עיתונאים ופוליטיקאים, הדוגמה שהכול מסתמכים עליה, אצל משה שמיר (טורצקי, 2014, עמ' 22). רוב סופרי הקיבוץ וסופרי יהודי המזרח, ובמיוחד יהודי ארצות האסלם, התענגו בז'אנר זה, הממד התיעודי של הרומנים הריאליסטים של סופרים אלה הוא בעל נימה פופולריים ומלווה בעלילה בדיונית על רקע תיעודי דבר זה מוסיף לרומנים את יוקרתם הספרותית – תרבותית של הז'אנר הזה. (Rashed, 2018, p 24)

ב – אביגדור המאירי (פויארשטיין) (1970-1887)

משורר, מספר ועתונאי. נולד בהונגריה, קיבל חינוך מסורתי והמשיך לימודיו בישיבת פרנובורג ובגימנסיה של בורפסט. שיריו ומאמריו הראשונים פורסמו ה"השלוח" והצפייה" וב-1912 יצא לאור קובץ שיריו הראשון, ב-1918 עבד לאודסה, ב-1921 עלה לארץ ישראל. במרוצת השנים פרסם שירים, סיפורים, מחזות ותרגומים לתיאטרון. הוא נודע כמבקר קיצוני וחריף. (אברהם שאנן, 1972, עמ' 261)

יצירתו של א. המאירי טבועה בחותם האכספרסיוניזם. יש בה מן היסוד הרדאמטי והפסימי. המאירי רחוק מן הראיה האידיאלית של הדברים. האמונה והזעם שלובים יחדיו בעיקר בשירים שכתב בימי מלחמת העולם השנייה; ובספריו נמצא תאורים קודרים וסותרים, בד בבר עם זומור ועוקצנות (בן-אור, 1958, עמ' 61 – 62)

מספריו: "תחת שמים אדומים" (סיפון"י מלחמה), ת"א, 1925; "קשת יעקב" (סיפורי מלחמה), ת"א, 1926; "השגעון הגדול", ת"א, 1929; "בין שיני האדם" ת"א, תר"ץ; "בגיהנום של מטה", 1932; "מסע באירופה הפראית". ת"א, תרצ"ח; "המשיח הלבן", ת"א, תש"ד; "מסדה" (מחזה), ת"א, תרצ"ה. תרגומים: "חזון האדם" לאימרה מאדאץ; "מסעי הברון איש מינכהויזן", הקרדום מוואנדסבק" לארנולד צוויג; מחזות לתיאטרון העברי; "ירמיהו" לס. צוויגן "החייל האמיץ שוייק" להאשק; "מזימת האהבה" לשילוי; "השד" לפרנץ מולנאר משיריהם של פטיפי ואנדרי ארי. (מנצור, 1971, עמ' 237)

הרומן "השגעון הגדול":

רומן זה הופיע בשנת 1929 בהוצאת מצפה, רומן זה כולל 223 עמודים של

קטעים רגילים, שבמהלכם התבסס כותבו על מה שהוא חש במלחמת העולם

הראשונה, שהשתתף בה כלוחם כקצין בצבא האימפריה האוסטרו-הונגרית

יכולים לקרוא לרומן זה (ריאליזם דוקומנטרי) או שיטה (תיעודית) המבוססת על טיפול באירועים, זמנם, מקומם, דמויותיהם ותפקידיהם כטיפול (דוקומנטרי) השואב את חומריו – בעיקר – מהמציאות האמיתית שמסביב. במקרה, מתוארך לפי זמן ואיתור. (גוברין, 2002, עמ' 20)

עם זאת, הסופר כאן פעל בהצגת חוויותיו על מלחמת העולם הראשונה,

בניתוחו ובפרשנו מנקודות מבט קצין ולוחם, הוא משתמש באתיות וגיבורים,

העשויות להיות מסכימים בחלק מהיבטיו, ועשויים להיות שונים מחלקן בהיבטים אחרים, התנהגות הנשלטת על ידי גוון אמנותי ברור, הנוטה לעיתים קרובות (האקזוטיות של הנרטיב) ומתייחס זירת האירוע לעולם סותר (מוזר) של התנהגויות, התנהגויות ורעיונות מחוץ למסגרת המוכרת, הסבירה והמקובלת, כפי שהיא דבקה ב (ריאליזם) בבת אחת ומתנערת ממנה בזמן אחר, מה שכתורו הוביל לחפיפה של האמיתי עם המדומיין, האמת עם האשליה, וודאות הספק, כפי שמצוין בביטוי (מי יגיד בוודאות?) שהגיע ככותרת המשנה המשלימה את הכותרת הראשית של הרומן, מה שאומר שהדואליות של (וודאות וחשדנות) היא משהו שהקורא לא ימצא בו בריחה, והאובססיה תמשיך לשלוט במוחו, בדמיונו ובחשיבתו בכל דפי הרומן הזה. (Abramson, 2008, p. 43)

פרק ב' – השיח התיעודי ברומן השיגעון הגדול

בתחילת רומנו הציב המאירי הקדמה או מוטו, המכוונים לשכנע שכל מה שיסופר להלן הוא אמת לאמיתה. הסופר התבסס בבניית הרומן שלו באופן אמנותי על תחילת הרומן שלו עם וידוי, והציג תמונות של כיעור המלחמה, תוך הסתמכות על מה שראה ושמע במלחמה, בנוסף לכלול הרומן קבוצת סיפורים חלקיים אחרים הקשורים לחלק מהדמויות, והרומן מנסה לערוך סוג של השוואה בין שני הסיפורים בממדיהם ובמשמעותם להציג את צורות המלחמה. שמתאר אותה בכינוי "השיגעון" כמלחמה ללא מנצחים. למרות הגבורה שהחיליים מגלים, היא נותרה גבורה חסרת תועלת, בהתחשב בכך שהיא מביאה לניצחון של לגויים.

"לא שיפרתי את העובדות וגם לא כיערתי אותן.... 'לא הוספתי עליהן וגם לא גרעתי מהן ולא כלום'". (המאירי, 2023, 2)

הטענה היא שאין לפנינו יצירת אמנות אלא עדות אותנטית בלתי מעובדת, ולכן אמינה ומהימנה.

מתח רגיש בין זרות לאומית ובין ייחוד דתי, הן הועמדו במבחן הפטריוטיות והנאמנות של יהדות אירופה כלפי מדינותיהם. רב-מערכת הזיקות בין בדיון למציאות ברומן "השיגעון הגדול" הוארה ונבדקה ביסודיות אגב הסתייעות בתיעוד חוץ-ספרותי, על-ידי כמה חוקרים. הם בחנו את המצע של האירועים ושל ההתרחשויות מבחינת הנתונים הרפואיים שבו. כן בדקו אבנר הולצמן את מסלול מסעו של אביגור המאירי, על פני אירופה, הן מתוך השתקפותו במרקם הרומן והן מבחינת ההסברים ההיסטוריים הדמוגרפיים של אותם יישובים הנזכרים בו במציאות

החוק-בדיונית. (הולצמן, אהבת ציון – פנים בספרות העברית החדשה, 2006, עמ' 133). תיעוד ופענוח של אזכורים נוספים למיניהם על-פי עשרים ושלושה קטעים של רומן זה, מסייעים הרבה להבין כפשוטו את הרקע למתרחש בו. דיון מפורט בפני עצמו הקדישו מבקרים רבים לזיהוי דמותו הראלית של הקצין היהודי, אשר נועד לה לכאורה תפקיד אפיזודי בלבד במרקם הרומן. הם דבר ללא תקדים גם בהיסטוריה כמו זו של העם היהודי, המלומד ברדיפות אכזריות וקנאיות, גירושם ומדורות אש. המאירי רצה להראות את המיוחד ואת החד-פעמי. זאת בדומה לסופר השואה ק. צטניק, שהעמיד את הרומנים שלו על מהותה של אושוויץ כ"פלנטה אחרת". אל הצד התיעודי שבכוחו להראות את מהותה החד-פעמית של התופעה, נלווה הסמל המכליל, שבלעדיו אין יצירת אמנות יכולה להתקיים. בלא הצד הסמלי, האמנותי, מיטשטשים התחומים בין ספרות העדות והזיכרונות, העצומה בהיקפה, שכתבו אלפים מן הניצולים, ובין הרומן החותר להבעה אמנותית, הכוללות, כתביעת אריסטו מן הדרמה, מצאה לה ביטוי בצדדים הסמליים שנלוו למחזות המבוססים על מסמכים או עובדות היסטוריות מובהקות. האלגוריה לפי טבעה היא כוללת יותר וניתנת להתפרש לכיוונים שונים. אכן, אפילו רומן זה שהמאירי העמיד אותו באופן ברור כראי לתופעה של המלחמה, התפרש על ידו גם כמכוון לכל האידיאולוגיות המשעבדות את האדם והופכות אותו ליצור עדרי.

"למה להכחיד? כמין רוח חגיגית זימרה בקרבי לפרוצס "ההליכה לבלי שוב" הלזו. אלפי הרגשות התרוצצו בקרבי, התנגחו, רבו, התנגדו – ולבסוף התפשרו זו עם זו, התמזגו והתלכדו להרגשה אחת גדולה ונעימה, שהופיעה בי בצורת אנחת-אושר אחת וכללית: סוף-כל-סוף!

סוף-כל-סוף ללכת. למות.

כל ימי חיי הקצרים עברו בי ברגע-כמימרא אחד, החל מזכרון אמי המדומדם, שהעלה לי בחיכי את טעם חלב-שדיה המתוק והחם – ועד מבטו הנורא והעלוב של ידידי הד"ר גאראי בבטאו את המלה:

– יהודי". (המאירי, 2023)

המעצרים

אזרחים שחיו במהלך מלחמת העולם הראשונה במדינות בהן לא היו אזרחים,

נעצרו לעתים קרובות. ברחבי האימפריה האוסטרו – הונגרית, אזרחים הועברו לעיתים למרחקים ארוכים: אזרחים גרמנים שחיו במזרח אפריקה הבריטית ובמפרץ

הועברו בדרך כלל להודו. עבור מעצמות השלטון יצר המעצר אתגרים לוגיסטיים, הקשורים להובלת מספר רב של אנשים במהלך המלחמה, כמו גם לניהול ענייניהם הפרטיים של העצורים ולעבודתם במהלך המלחמה (Manz, 2018, p. 17). הסופר משתמש במסמך או בעובדות ההיסטוריות כדי ליצור מחדש קונסטרוקציה אמנותית דמיונית, שבה המסמך או העובדה הופכים לחלק בלתי נפרד מהסיפורת הזו, ויש מבקרים שכינו את הרומן הדוקומנטרי כאשר הם מדברים על צורת רומן זו, המשתמשת בשימוש במסמך, באשר הוא ... דיבור / הקלטה אירועי שמע / ארכיון וכן הלאה מצורות המסמכים במובן הרחב שלהם. דרך הדיאלוג הבא שבו מציג את תדהימתו על התפתחות המלחמה והופעת המרגלים :

"- השמעת? תפסו ואסרו ארבעה מרגלים. ביניהם נ'ירה. המחוללת הרוסית.

וירה ראדובסקיה.

- מי? וירה רדובסקיה? אתה טיפש!

- בעיני ראיתי מובילים אותה בשלשלאות. (המאירי, 2023)

תחילת המלחמה - הקרבות הראשונים

ההתנקשות בחייו של הארכידוכס פרנץ פרדיננד, היורש העתידי של כס המלוכה האוסטרי, גרמה לזעזוע עמוק בקרב האליטות האוסטריות, ותיארה את הרצח כ"אפקט 9/11", אירוע טרור בעל משמעות היסטורית, שהביא לשינוי במעמדה הפוליטי של ווינה. הוא שיחרר גורמים שדרשו מלחמה עם סרביה, במיוחד בצבא. ואכן התחליה אוסטריה במתקפה הגד סרביה ב 28 יולי 1914 (פולס, 1981, עמ' 10)

"- בסג'דין הורידו אווירון צרפתי ובו ארבעה אופיצירים סרבים.

- שלנו נכנסו לבלגרד והם מתקדמים הלאה.

- הינדנבורג, המצביא הראשי הגרמני, נתן פקודה לכבוש את מוסקבה במשך

חודש ימים.

- אמש ראו אווירון-אויב מעל לארמון הדואר.

- הוסאר אחד תפס הבוקר את יורש-העצר הסרבי. הוא נמצא כבר בקסרקטין

פה. (המאירי, 2023)

פוסט טראומה

הפרעת דחק פוסט-טראומטית היא מונח רחב, אבל אנחנו יכולים להבין אותה

דרך הפיצול שלה. הפרעה (PTSD) זהו מצב בריאותי נפשי שמופיע לאחר אירוע

כואב ומוכיל לשינוי בתסמינים המשפיעים על חיו של אדם והקשרים שלו. טראומה היא חוויה כואבת מאוד, כגון פציעה גופנית או חוויה רגשית. שגורמת לנזק פיזי או פסיכולוגי. לאחר מכן, והכוונה של הביטוי (מעבר) היא כי אדם עבר משהו מפחיד בעבר. (הפרעה) מתייחס לבעיות שישפיעו על האדם לאחר מכן. אם נשלב את החלקים האלה יחד, נמצא כי PTSD הוא מצב בריאותי נפשי הנגרם על ידי מאורע קרה בכאב. (عیشة، ۲۰۱۲، صفحة ۱۳) זו תגובה לעוצמת ההפצצה והלחימה הגורמת לאין אונות והיא מופיעה במצב של פאניקה, פחד, מעוף וחוסר יכולת לישון. כאן הסופר מציג ומתעד את מצבם של החיילים במהלך המלחמה:

"הרוסים הולכים וקרבים, אנו נכנסים אל תוך חזית-הקרב, אחדים מאיתנו נופלים מתים, שניים משתגעים מתוך בהלת קול התותחים והרימונים, האופיציר שלנו יורה בהם וממיתם במקום עמידתם, את הרוסים אי-אפשר לראות עין בעין, החללים הולכים וממלאים את הכיכר שבין שתי החזיתות, החובשים נופלים כזבובים, אחדים מאיתנו מקבלים מכות. הגשם מתחיל זורם עלינו, הרובים מסתתמים בטיט-יוון והכדורים שבתוכם מפוצצים את קני-הרובה והורגים את בעליהם. – אחד מאיתנו בוכה ומי-שהוא יורה בו וממיתו. – הרעש הולך וגדול יותר ויותר. – מי-שהוא צועק: הרוסים נלחמים בידיים ריקות, אין להם קני-רובה, במקלות הם באים עלינו! – חברי, השוכב אתי בטיט-היוון ומתאמץ לירות, משתטח ומת. מפיו זב דם. – מי-שהוא צועק: אמ! שני חיילים רבים זה עם זה, מתנפלים זה על זה, נושכים זה את זה והפלדוויבל יורה בשניהם וממיתם. – אני מבקש כדורים והפלדוויבל משליך לי כדורים וצועק: בראבו, בראבו! אל תחוס! אתה איש אינטליגנטי נפלא! מדאליה! – הערב הולך ובא והגשם ממסמס אותנו עד מוח-העצמות, היריות משתקות, הלב הולך ומתרחב בתקווה". (המאירי, ۲۰۲۳)

רגש ההתמרמרות

מלחמות בעבר היו, וימשיכו להיות, מעשים בלתי אנושיים הרסניים לחיי אדם והרסניים של הציוויליזציה האנושית, גרימת אינספור סיוטים מתישים עבור אנשים, והאדם שחי את האירועים שלהם ממשך לסבול לאורך כל חייו מסיוטים מתישים של בריאות ונפש. חוויותיהם של אנשים ויחידים מאשרות שהסיוטים של מלחמה הם נוראיים, אינטראקטיביים, חופפים ומייגעים לחיי אדם, ולא יעזבו אותם למרות הטיפול בפסיכיאטריה. (فرويد، ۱۹۷۷، صفحة ۳۲)

אין ספק שקורבנות המלחמה הם אנשים תמימים, לא שליטים ודיקטטורים טיפשים ששולחים אותם למלחמות האלה או מציתים אותם כדי להשיג מטרות לא אנושיות. ומלחמות בסופו של דבר לא פותרות שום בעיה, להפך, שכן היא מגבירה את מורכבותה ומוסיפה לה בעיות חדשות. היא גם יוצרת פצעים עמוקים שמשאירים צלקת ארוכת טווח על יחסי אנוש בין העמים (فرويد، 1977، صفحة 34). כאן מעורר הכותב את סקרנותו של המקבל ללוות אותו במסעו ומחשבותיו, ולבחון את עומק הדמויות ברומן, ועם פתיחת הטקסט בהרחבה על החיים במלחמה, על היבטיו הקשים והשלכותיה הרגשיות והחברתיות, בנוסף לכמה התייחסויות פוליטיות, ההתפתחות הדרמטית נמשכת והאירועים מתחלפים בין מתח דרמטי, גבוה ואור נוסף, לאורך כל דפי הרומן. אירועי הרומן משתלבים בין התכתבות לצלילי הריגה ומלחמה, ומרחב האינטראקציות הללו שהסופר חי ופירש מחדש על פי נקודת מבטו במבנה נרטיבי יחיד ומשולב, בקטע הבא מציג המאירי את צורות ההתלוננות שהתפשטה בקרב החברה האוסטרית על המלחמה:

“למה המלחמה? מה רוצים במלחמה זו? ומי רוצה בה?” שואל המשרת פאלי.
 (...) “איזה היגיון בדברים האלה?”, והמפקד, הסופר, מהרהר: “ודאי ככה דיברו חיילי רעמסס וחניבעל ודוד ויוליוס קיסר ונאפוליון ביניהם לבין עצמם. (המאירי, 2023)

דסקית זיהוי (תעודת המוות)

לוחית מתכת שנלבש על ידי חיילים במהלך שירות צבאי או מלחמה, המשמש בעיקר לזיהוי חיילים שנהרגו ונפצעו, ולהעברת מידע רפואי חיוני, כגון סוג דם, שם, יחידה או גדוד. לוחית זה מורכב ממתכת עמידה בפני קורוזיה, בדרך כלל מכילה שני עותקים של מידע ובדרך כלל שתי חתיכות. מדינות מסוימות משתמשות בשתי חתיכות של סימנים זהים, בעוד החצי השני או הסימן האחר נשארים עם הגוף כאשר תנאי הקרב מונעים את נשיאת הגוף או העברתו המיידית. (Williams, 2023)

הסופר משחזר את צורתה הקשה והאכזרית של המלחמה, באמצעות סגנון מפליא את הקורא והעלאת את פניה המדממים, המאירי הבהיר את ההיסטוריה האחרת שהיסטוריונים הזניחו או נמנעו בכוונה מכך, זאת משום שזהו רומן המשקף את סיפורו הכן של חייל לשעבר במלחמת העולם הראשונה, שאינו מזלזל בדרך שבה הוא מדבר על עובדות מתוך נייר ההבטחות הלאומיות הכוזבות, ואשר ידע

לבטל את כל הקווים האדומים כשהוא כותב על עצמו, על רגשות האדם בו מניסיונו שלו. כחייל ששימש למכונות ירייה בחזית הרוסית) אוסטרי.

"ופתאום אירע דבר קטן שטפח לנו על פני נפשנו ועורר בנו את הזוועה בכל שיעור מפלצתה האיומה. הפלדוויבל חילק בינינו כעין פח קטן כפול, העשוי כשני לוחות-ספר קטנים הסובבים על ציר ונסגרים, ובתוכם פיסת-נייר עם השם, המעלה, שנת-ההולדת ושנת-הגיוס.

זאת היתה תעודת-המוות, שכל חייל תולה אותה על צווארו בלכתו אל שדה-הקרב. מטרת התעודה הפעוטה הזאת היא: אם ימצא החלל בשדה, ידעו מי הוא ויודיעו את מיתתו למפקדה, והמפקדה – לקרובי המת.

תעודת-מוות זו העמידה בנו את נקיפת ליבנו לרגעים אחדים. הפלדוויבל חילק אותן וביאר לנו את ייעודן. אנו לקחנו אותן ביד, קראנו את הכתוב בהן, אחר-כך תלינו אותן על צווארנו, תחת הכותונת בהרהורים נוגים ובפנים חיוורים – ועל ליבנו עלו וצפו פתאום כל חיינו הצעירים על כל שמחתם והמונם יחד. ברגע זה הרגשתי את עצמי כמת לכל פרטיו". (המאירי, 2023)

התפשטות המחלות והמגפים בזמן המלחמה, בריחת אוכלוסיות אזרחיות מובילה לעתים קרובות להתפשטות מחלות זיהומיות. מסע כפוי כזה יכול להעביר מחלה מאזור אחד למשנהו, אפילו מעבר לגבולות בינלאומיים. גם אם אנשים יכולים להישאר במקומם, הם פגיעים להתפרצויות מחלות בשל מים מזוהמים או הרס של מוסדות בריאות. מאפיין מרכזי של הקשר בין המגפה למלחמה הוא שבקונפליקטים מזוינים רבים ומקרי חירום אחרים, מספר הקורבנות עולה מאשר קורבנות של המלחמה. שיבוש החברה, בין אם נגרם כתוצאה מעימות מזוין, אלימות או אסונות טבע, חושף את האזרחים לסיכונים חמורים המערערים את בריאות הציבור. (النزاع والمرض... الحلقة المفرغة, 2023)

היסטוריונים אומרים כי אונס הנשים הפולניות התרחש בעיקר בתקופת החורף בזמן פלישתו של הצבא האדום במלחמת העולם הראשונה. בין הגורמים שתרמו להחמרת האלימות המינית נגד נשים הייתה תחושת החסינות (בריחה מעונש) בכמה יחידות סובייטיות בודדות. בכך הם הקימו כנופיה מוכנה לירות והם גנבו בקר, נבזזו בתים פולניים. ביזה של סחורות ממחסנים ומשקים לוותה לעתים קרובות

באונס של עובדות משק , וגם גניבת מכוניות, קרונות סוסים ואפילו רכבות.
(Barry, 2004, p. 21)

המאירי שופך את האור על המגפים שדפקו בערי הונגריה ותושביה , הוא ייצג גם את מגוון האוכלוסיות המתגוררות באזור, כולל האכרים, הפליטים וחסרי הבית. ובמלחמה זו גויסו למעלה מ- 70 מיליון איש לחיילים קרביים ובקרב אזרחים שתמכו בהם בצורכי הלחימה. לפיכך, הוא יכול למלא את הפונקציה של התבוננות, עד כדי שליטה בטקסט מכיוון שהוא מסוגל למסגר את נאום הדמויות באמצעות הדיבור שלו. כמו צורת המגיפה ששררה בעיר ובנשים אחרי מעשה האונס הכללי שעשו הרוסים בזמן פלישתם להונגריה :

" למחרת הודיעה הפקודה, שכולן כאחת חולות הן בעגבת עד כדי ריקבון וכל אשר יגע בהן - יומת בידי משפט צבאי.

ילדה אחת, כבת עשר, התהלכה ברחוב ומלמלה בלי הרף:

- אני בריאה, לי אין סיפיליס. אני בריאה. יכולים לבדוק אותי. התאספו סביבה חיילים וקצינים אחדים והקשיבו בהשתוממות אל מלמולה. - פתאום הופיע אונטראופיציר אחד מן הדיביזיה, הקשיב לה רגעים אחדים, אחר-כך הוציא את אקדוחו, ירה בה והמית אותה על המקום.

- פרה-לענה אומלל! - אמר והלך להודיע את מעשהו למפקדה. שר-האלף לא מצא בו סיבה לעונש. להיפך, לימד עליו זכות:

- צריך לשרוף את כל הכפר כמות-שהוא! - אמר - תיכף אפנה בשאלה זו אל המפקדה העליונה. עלולות הן להרעיל את כל הגדוד. מגיפה שכזו!". (המאירי, 2023)

האמור לעיל מוביל אותנו להתבוננות נוספת, שהיא הסתמכותו של המספר על פרטים בסיפורו, כלומר העברת אירועים בפירוט ובדיוק ומכל הזוויות, והוא הסתמך בעבודתו, כדי להשיג מטרה זו, על הטוטאליות והפירוט, המעניקה לו את איכות הכל-יכול והנוכחות למלא תפקיד זה באופן ברור. אנו רואים אותו עובר ממקום אחד למשנהו ומאישיות אחת לאחרת ומבפנים הדמות כלפי חוץ עם תנועה ספירלית המבקשת לתפוס את כל זוויות האירוע, מעבר זה מושג באותו הרגע... הרומן הצליח לתעד את המאורעות שהתרחשו במלחמת העולם הראשונה והציגן לשכנע את הקורא, באמצעות צילום קבוצת אירועים גדולים במהלך המלחמה.

המלחמה והשפעתה על החיילים ומשפחותיהם האבל הוא הזדמנות ראויה להידרדרות הכללית במצב הרוח והפסיכולוגית לאחר אובדן הילדים, ולתבונה עצמית עמוקה בנוכחות רגשות עצב, המעניקה לאחדות פסיכולוגית ונפשית שקט וקיפאון הנחוצים לאור פיזור היכולות ומקורות העימות הפנימי בזמנים של מצוקה ואובדן גדולים. אבל הוא היכולת לחגוג את אובדן הבנים תוך שינוי מחשבות, פנטזיות וחזיונות של מוות ולחקור אותם בעימות אבוד לכאורה, ולחפש דרכים קוגניטיביות והתנהגותיות כדי לקבל את ההפסד האולטימטיבי במשחק הקיום המתפורר לפני המוות. הבסיס של שפה זו הוא אמונה בשפה ושפת אמונה. ובעוד הזיכרון המחודש של אביגדור מראה את רצונו של האזרח הפשוט לשחרור מהחיים, הוא מראה, יחד עם זאת, את המאפיין של נדיבות שהוא אחד המוזרויות של האדם במלחמה, האדם שחסר את הכל, בניו ומשפחתו, לא נשאר לו אלא בנותיו שחיו ברחוב. כאן מופיעה בפנינו התערבותו של הסופר בהקניית האיכות הנרטיבית למסמכים אלה, ומעניק להם נוסחאות אמנותיות בצורה של ניסוח מחדש של עדי ראייה מבלי לפגוע בעובדות, ז"א בלי כחל וסרק:

"ושני החיילים, הצעיר מרגלית והזקן אסטרייכר, תקעו כף ועשו הסכם: מי שימות קודם יגיד אחריו השני "קדיש".

– ובנך? – שאלתי את הדוד אסטרייכר.

– אין לי. היו לי שניים ושניהם נפלו בשבוע שעבר. כמעט ביום אחד. רק ילדות יש לי ונכד קטן.

התחרטתי על ששאלתי אותו". (המאירי, 2023, 2)

המאירי מבוסס כאן על תאוריית "הפצע" של יונג, (Aziz, 2007, p. 23)

הקובעת כי התמודדות עם המוות היא ביטוי של "כפייה חוזרת ונשנית", שיש להתמודד איתה ובכך למחוק מהזיכרון את חוויית הטראומה המיוצגת על ידי הפצע הנגרם על ידי המלחמה:

"אני ישבתי כל הזמן והקשבתי והבטתי בפני האנשים הללו, המדברים על

המוות, על מותי אני, כעל משחק יפה. ולבסוף הרימותי את כוסי ואמרתי:

– אם מותי יגרום לכם נחת – אשתדל בכל כוחי לתת לכם את העונג הזה".

(המאירי, 2023, 2)

תיאור הערים והכפרים הנטושות וההרוס

למלחמות השפעות רבות ומגוונות בגלל ההרס והחורבן הכלכלי, העירוני, התרבותי והחברתי שהן גורמות, הנזק שפוקד את האדם משתנה מאובדן יקריו ועד למחשבה והאתיקה של הפרט והחברה. ואז האמנות שלו, הספרות וכו'. המלחמות שמנהלים בני אדם, ללא קשר למניעיהם והצדקתם, מביאות לאי צדק, אלימות והרס של התשתית והכלכלה, ולאסונות, שחיתות מוסרית והפרות של כל משמעויות האנושות הנובעות ממלחמות וסכסוכים מזוינים. (אזי, 1998, صفحة 56) למרות שחלק גדול מכתביו של המאירי מבוסס ללא ספק על דמיונו האישי מיצירותיו הפואטיות והנרטיביות האחרות, ניתן לומר שהמאירי חרג ביצירותיו מתיאורי מלחמה ריאליסטיים או נטורליסטיים. הוא מציג מה שאפשר לכנות סיפור מלחמה שנוצר מניסיונו שלו והשתתפותו הישירה בכל המלחמות הגדולות בחייו. הוא רשם והציג את ההרס שחל על הכפרים והערים שהושמדו ולא נשאר רק החתול שמת מרעב :

"הערים והכפרים שעברנו בהם בגאליציה היו שוממים. בכל מקום פגשנו אנשים חיוורים, עיפים, מזי-רעב, המתחננים לפרוסת-לחם.

– היו כפרים או ערים, שלא נשאר מהם אף בית אחד שלם. במקום הבתים – עומד התנור ומתוכו מזדקפת כלפי השמיים האפורים ארובת – העשן הבודדה. על התנור, על פי רוב, רובץ חתול רזה, עור ועצמות, שלא זז מן הכיריים; רובץ שם בגסיסה, ביללה חלושה – או שטוח מת". (המאירי, 2023)

תיאור הרעב

הקשר בין החרב והרעב אינו גרוך רק בעבודה ששניהם שכיחים מאוד במלחמות, אלא אף משקף את העובדה, שהן חללי חרב וחללי רעב נותרו מושלכים ללא קבורה, ולעתים אף שימשו מאכל לחיות הטרף ולעוף השמים. (מלול, 2006, עמ' 61) כך הוא רואה, מתעד ומסתכל על הנשים בכפר, מצעירות ועד מבגרות, הן כבר אינן אנושיות, לאחר האונס הקבוצתי שנבצע להן, וסימניו והרעב שהפך אותן לרוחות רפאים. הוא תיאר לנו בצורה מבריקה כיצד העולם פנה לחומרנות אכזרית שהשחיתה את הטעם והאנושיות, וגזלה מכל דבר את משמעויותו. לגבי האזרח הוא מרוסק ואין עוד ערך לתרבות, לעניים או לרגשות, זוהי המלחמה בקצור.

"לא עברו שעותיים ולעינינו נתגלתה תמונה מוזרה בחיי הכפר. הנשים למקטנה ועד גדולה וזקנה, התהלכו קרועות ובלויות, רזות כעצמות יבשות ומלחכות את

שפתותיהן כל הזמן בלשון חיוורת. פתאום רואים אני, שהתלבושות שלהן הקרועות בכלל – כולן מצטיינות בחזר אחד הגון במקום אחד משותף לכולן: על פני התורפה. בתחילה עורר בנו הדבר הזה צחוק.

– אי-אפשר לעבור ברחוב ולהביא את האוכל, ימח שמן! – מתאונן לפני

המשרת הצעיר שלי בפנים סמוקים מבושה". (המאירי, 2023)

מקומם של היהודים בחברה ובצבא האוסטרית

שנאה נגד יהודים, או מה שמכונה אנטישמיות, באירופה לא הופיעה בתקופת

שלטונו של אדולף היטלר, אלא מתוארכת לתקופות קדומות. ברוב חלקי אירופה

בימי הביניים נשללה אזרחות יהודים ונאלצו לגור בשכונות מבודדות. המונח

אנטישמיות נטבע לראשונה על ידי העיתונאי הגרמני וילהלם מאר בשנת 1879 כדי

לתאר שנאה או עוינות כלפי יהודים, אולם ההיסטוריה של שנאת היהודים חוזרת

הרבה יותר אחורה. האינקוויזיציה התייחסה לרעה ביהודים, בעיקר בספרד

ובפורטוגל בשל מספר היהודים שם, במאות החמש-עשרה והשש-עשרה, במיוחד

יהודים שהמירו את דתם לקתוליות, כי נחשדו בכך שהם נוהגים בדתם בסתר.

(السعيد، 2023)

כמו שאמרנו לעיל, הרומן הזה מסתמך על חומר תיעודי רב וחוויות אישיות

ומתאר את המסע נגד המלחמה, שגרם סבל כה רב לשכבת האינטליגנציה היהודית

המתבוללת, ואת הפרשה הטרגית של רצח היהודים במלחמה, בעוצמה ודרמטיות

רבה מתאר המחבר את השנאה האנטישמית התהומית המפעפעת כרעל בקרב

ההנהגה הרוסית. ספרות המלחמה זכה לתווך לקהל הקוראים את לחימת השוחות

הקשה במשך קרוב לארבע שנים וחצי, אל מול אויב שבמשך רוב הזמן כלל לא

ניתן היה להבחין בו ולאורך קווי גבול סטטיים שלא השתנו באופן משמעותי במהלך

הקרבות. המאירי, מנגד, נותר אמנם נאמן לכללי עמימות המקום והזמן, אך הזהות

היהודית זוכה אצלו להתייחסות מובלטת בתוך הטרגדיה האוניברסלית. כך, למשל,

בתארו את מעמד הפחות של היהודים בחברה האוסטרית, שאסור עליהם להיות

קצינים בצבא, הם אנשים בדרגה שנייה אינם מסוגלים ךמעמד גבוה זה, מפני

שהם אנשים ברברים:

ונזכרתי בהרצאתו של ןרנר זומבארט על דבר היהדות: היהודים אינם מסוגלים

להיות לאופיצירים. – נכון מאוד; בשביל להיות אופיציר נחוצה ריקנות-מוח ידועה

ועוד דברים כאלה והיהודי תכונות אחרות לו מאלה. כך בערך אמר זומבארט –

- וכולנו הבינונו את דבריו בפשטות, כדבר המובן מאליו. – להיות לאופיציר – נחוץ מגלב, שפם משוח, כלב והוא עצמו. " (המאירי, 2023)
- בין שאר המצבים הגדולים שאיתם התמודד המאירי באופן אישי, מפני שיש חברות גזעניות מערביות קשה להן לקבל את היהודים, לכן מספר רב מהיהודים נאלצו להמיר דתם במטרה להשיג מעמד גבוה בחברה. מן התיאור הזה ברור כי המחבר שפך את זעמו על החברה האירופית בכלל ועל החברה האוסטרית בפרט על ההשקפה הגזענית נגד היהודים.
- אם ככה, הרי למה תתחר בחבריך ומדוע אתה מתפאר כל-כך ביהדותך? – ופתאום הוסיף כמו בבת-צחוק קלה – אינך רוצה להיות לגנראל? הנה הגנראל קובאץ' היה גם כן יהודי, הוא התנצר והיה לגנראל. (המאירי, 2023)
- מסקנות
1. הרומן הדוקומנטרי הופיע לאחר מלחמת העולם הראשונה משום שהוא מתעד את האירועים החמורים והאסונות החברתיים שהמלחמה חוללה, ולרבות אירועים המאופיינים במוזרות ונפלאות העולים על יכולת הדמיון של הסופרים, ובכך הסיר את הרומנים הקלסיים.
 2. הרומן הדוקומנטרי מבוסס על "אוסף המסמכים הקשורים לתקופת זמן מסוימת, לנושא מסוים או לאירוע חשוב, שאליהם מקושרת קבוצת דמויות ואליהם חוזרים המסמכים המשולבים בטקסט הסיפורי. תפקידו של המספר מוגבל כמעט לקישור המסמכים הללו".
 3. הרומן " השגעון הגדול " מייצג עדות מפורטת ומלאה הבעה לכאב הפסיכולוגי והפיזי שפקד את החברה האירופית במהלך מלחמת העולם הראשונה בכלל, ואת היהודים בפרט. והמאירי נחשב אחד הסופרים הבולטים בז'אנר ספרותי זה, הוא הקדים את כל מחוללי הרומן הדוקומנטרי בספרות העולם כמו : טרומן קפוטה, נורמן מילר, ג'ון ברנדט ודון דליו ואחרים.
 4. המאירי ברומן זה מציג זוועות העינויים במלחמה, ועבודות כפייה באזורי סיביר, בתנאים קשים, על אנושיים, התמרמרות, הורבן והרס, רעב, האנטישמיות, התפשטות המחלות. המבוסס על סבלו הנורא של הסופר וזכרונותיו הכואבים מתקופת המלחמה, שחשפו בכוח ובעומק נדירים את אכזריותה המכריעה, שבה נזרקו מיליוני חפים מפשע לשדות ההריגה הנוראיים, שלא הפסיקו לזכור כל יום, אפילו כל רגע, עד ליום האחרון בחיים, את העינויים, ההשפלה והעלבון שהם סבלו.

ה. המאירי הצליח להשתמש בכלים של ספרות תיעודית ביעילות כזו שהוא הצליח להשתחרר ממגבלות הפרשנות המסורתית של נקודת המבט החד-צדדית של עובדות היסטוריות, כפי שמעיד הצגתו של את העובדות ההיסטוריות באמצעות מסגרת חדשה, שבה הציג לקורא עובדות היסטוריות דרך נקודות מבט שונות; זה הוביל לפרשנויות רבות של אותן עובדות היסטוריות. סיכום

אם המחבר ברומן בדיוני נעלם מהטקסט, או עשוי לפעמים לכתוב הקדמה או מבוא, הכותב מניח את דמות המספר ברומן התיעודי, כפי שעשה המאירי. בתחילת רומנו "השגעון הגדול", הוא כתב על המציאות של האדם והחברה במלחמה, והוא מדבר על הרעיון הבסיסי של הרומן מעמדם של היהודים בחברה המערבית במהלך מלחמת העולם הראשונה. המחבר שואף ליצור פילוסופיה חדשה של תאונות. כאשר המאירי להוט לראות ולהרהר בחייהם של אנשים, הוא מחפש אמנות בחיים עצמם. הרומן התיעודי, כפי שמגולם ברומנו של המאירי, הוא סוג של ספרות עמוקה יותר במציאות מאשר הספרות המסורתית, שנשחקת והופכת לסחורה שחוקה. זוהי אחת השאלות הרבות, שגובשו על ידי הרומן "השגעון הגדול" בעוצמה נרטיבית יוצאת דופן, ולמען האמת, ובגילוי הלב והעזה של מחברו, בעל דמיון, אינטלקטואלי וביקורתי, בביטוי של דאגה קולקטיבית משותפת בנושא, בנרטיב רב ובעומק טרגי. זה רומן שמעלה יותר שאלות ורעיונות מאשר מספק תשובות וודאות.

Bibliography

1. Abramson, G. (2008). *Avigdor Hameiri : The Devil's Idyll: The War poetry. In her: Hebrew writing of the First World War*. London: Vallentine Mitchell.
2. Aziz, R. (2007). *The Syndetic Paradigm: The Untrodden Path Beyond Freud and Jung*,. New York: University of New York.
3. Barry, J. M. (2004). *The great influenza : the epic story of the deadliest plague in history*. New York: Viking.
4. Manz, S. (2018). *nternment during the First World War: a mass global phenomenon Stibbe*. London: Routledge.
5. Muir, E. (1993). *an Autobiography*. Edinburgh: Canongate Press.
6. Rashed, A. M. (2018). The Slang Language In Roman (Birds In The Trafalgar) Of Sami Michael. *Journal Of Babylon Center for Humanities Studies*, 8(2), 24 - 25.
7. Schirrmeister, S. (2015). Two roads to the land : a contiguous reading of two anti-war novels by Avigdor Hameiri and M. Y. Ben-Gavriel. *Naharaim*, 9(12), 112.

- אברהם שאנון. (1972). מילון הספרות החדשה העברית והכללית. ירושלים: הוצ' יבנה.
- בן-אור, א. (1958). תולדות הספרות העברית בדורנו. ירושלים: הוצ' יזרעאל.
- גוברין, נ. (2002). קריאת הדורות – ספרות עברית במעגליה. תל אביב: הוצאת כרמל.
- הולצמן, א. (2006). אהבת ציון – פנים בספרות העברית החדשה. תל אביב: הוצאת כרמל.
- הולצמן, א. (2013). הספר והחיים – מסות על מיכה יוסף ברדיצ'בסקי. ירושלים: הוצאת כרמל.
- המאירי, א. (2023, 12, 10). השגעון הגדול. Retrieved from <https://Benyehuda.Org/Read/2225>
- חבר, ה. (2013). בכוח האל: תיאולוגיה ופוליטיקה בספרות העברית המודרנית. ירושלים: מכון ון ליר.
- טורצקי, מ. (2017). מסעות אל החצר האחרונה: ספרות תיעוד בישראל: עמוס עוז, דויד גרוסמן, אלינה המרמן. תל אביב: הוצאת הקיבוץ המאוחד.
- מונד, א. (2014). העברי שטבל את עטו בדמו. גל' אודיסאה. (45)
- מלול, מ. (2006). חברה, משפט ומנהג בישראל בתקופת המקרא. נגב: הוצאת אוניברסיטת בר אילן.
- מנצור, מ. (1971). מקראה של הספרות העברית החדשה למתקדמים (Vol. 2). תל אביב: הוצ' כתב.
- פולס, ס. (1981). מלחמת העולם הראשונה. תל אביב: הוצאת מערכות.
- קידר, י. (2013). מעבר למיניות: מבחר מאמרים בלימודים הומו-לסביים ותיאוריה קווירית / מגדרים. תל אביב: הוצאת הקיבוץ המאוחד.
1. السعافين، إ. (1996). تحولات السرد – دراسات في الرواية العربية. عمان: دار الشروق.
2. الله، ر. ع. (2002). البني السردية، نقد القصة القصيرة. القاهرة: دار الكندي للنشر والتوزيع.
3. المهندس، م. و. (1984). معجم المصطلحات العربية في اللغة والأدب. بيروت: مكتبة لبنان.
4. اوزي، أ. (1998). البناء النفسي لشخصية الأطفال خلال الاحتلال والاعتداء على المدنيين. الدار البيضاء.
5. ايفاشيفا، ف. (1985). الثورة التكنولوجية والأدب. القاهرة: الهيئة المصرية العامة للكتاب.
6. بدر، ع. أ. (د.ت). تطور الرواية العربية في مصر. القاهرة: دار المعارف.
7. تيسير عبد الله؛ زاهدة ابو عيشة. (2012). اضطراب ما بعد الصدمة النفسية: النظريات – الاعراض – العلاج. عمان: دار وائل.
8. حلمي، ب. ع. (1988). الرواية الواقعية الجديدة في مصر. القاهرة: دار المعارف.
9. حلمي، ن. أ. (2013). الرواية الوثائقية والسرد التاريخي المعاصر. جامعة طنطا: كلية الآداب.
10. حماد، ح. م. (1977). تداخل النصوص في الرواية العربية. القاهرة: الهيئة المصرية العامة للكتاب.
11. سيموند فرويد. (1977). الحب والحرب والحضارة والموت. (عبد المنعم الحفني، المترجمون) القاهرة: مكتبة مدبولي.

١٢. لوكاش، ج. (١٩٧٣). دراسات في الواقعية الاشتراكية. (ت إسكندر، القاهرة: الهيئة المصرية العامة للكتاب).

١٣. محمد التونجي، (١٩٩٣). المعجم المفصل في الأدب. بيروت: دار الكتب العلمية.

١٤. الانترنت

١٥. السعيد، ن. (٢٠٢٣، ١١ ١٩). كراهية اليهود جزء من الثقافة الغربية لا العربية. Retrieved from

<https://www.alhurra.com/different-angle/2019/05/21/%D9%83%D8%B1%D8%A7%D9%87%D9%8A%D8%A9-%D8%A7%D9%84%D9%8A%D9%87%D9%88%D8%AF-%D8%AC%D8%B2%D8%A1-%D8%A7%D9%84%D8%AB%D9%82%D8%A7%D9%81%D8%A9-%D8%A7%D9%84%D8%A3%D9%88%D8%B1%D9%88%D8%A8%D9%8A%D8%A9-%D9%84%D8%A7->

١٦. النزاع والمرض الحلقة المفرغة Retrieved from (2023, 11 22). انساني:

<https://blogs.icrc.org/alinsani/2018/05/17/1498>

١٧. Williams, J. (2023, 12 24). "The History of Dog Tags". *Medals of America* -

Retrieved from Military Blog. Retrieved :

<https://www.medalsofamerica.com/blog/the-history-of-dog-tags/>